

ІЗ КНИЖКИ

**ЛІНІВІ ДУМКИ
ОДНОГО НЕРОБИ**

1886

ПРО КЕПСЬКИЙ НАСТРІЙ

Можна насолоджуватися меланхолією — і навіть знаходити неабияку втіху в тім, що відчуваєшся цілковито нещасним — але ніхто не любить нападів кепського настрою. Проте всі їх мають, хоча й не знають чому. Вони непередбачувані. Ви можете з однаковою ймовірністю очікувати їх як наступного дня після одержання великої спадщини, так і після втрати у поїзді нової шовкової парасолі. Їхній вплив на вас дещо нагадує той, що його, либонь, справило б поєднання зубного болю, розладу травлення і нежитю. Ви стаєте нетямущим, невгамовним і дратівливим; брутальним із незнайомцями та небезпечним із друзями; різким, тонкосльозим і сварливим; ви дошкуляєте собі й усім довкола.

Поки це триває, ви не можете нічого робити й ні про що думати, хоча й відчуваєте, що мусите щось зробити. Ви не можете всидіти на місці, тож натягаєте капелюха й вирушаєте на прогулянку; та навіть не дійшовши до рогу, ви вже розкаюєтеся, що взагалі вийшли, і повертаєте назад. Ви розгортаєте книгу й намагаєтесь читати, але Шекспір видається вам затертим і заялженим, Діккенс — понурим і нецікавим, Теккерей — нудним, а Карлайль — надто сентиментальним. Ви жбурляєте книжку вбік і лаєте автора. Потім проганяєте кішку з кімнати, захряснувши за нею двері. Далі ви надумуєтеся писати листи, але застопорившись на добру чверть години на реченні «Люба Тітонько, у мене знайшлося кілька вільних хвилин, тож я негайно взявся тобі писати», але так і не придумавши більше жодної фрази, ви запихаєте папір до шухляди, кидаєте вмочене у чорнило перо на скатертину і схоплюєтеся зі стільця з наміром відвідати Томпсонів. Проте, поки

ви натягаєте рукавиці, вам спадає на думку, що Томпсон ідіоти; що у них ніколи не буває вечері; і що від вас очікуватимуть, аби ви бавили їхнього малюка. Ви клянете Томпсонів і вирішуєте не йти.

До цього часу ви почуваетесь цілковито пригніченим. Ховаєте обличчя у долонях і думаєте про те, що хотіли б померти й піти на небеса. Ви малюєте у своїй уяві власне смертне ложе, довкола якого стоять, ридаючи, усі ваші друзі та родичі. Ви благословляєте їх усіх, насамперед молодих і вродливих. Вони оцінять вас, коли ви відійдете у засвіти, кажете ви собі, і зрозуміють — та, на жаль, запізно, — що вони втратили. І ви з гіркотою протиставляєте їхню ймовірну шану до вас у майбутньому їхній явній неповазі до вас тепер.

Ці роздуми дещо підбадьорюють вас, та лиш ненадовго; бо вже наступної миті ви думаєте, яким же бовдуром треба бути, аби уявити собі бодай на хвилику, нібито хтось шкодуватиме через те, що могло б із вами скоїтися.

Кому яке до того діло, якщо ви злетите в повітря, повіситесь, одружитесь чи потонете? Усім до вас байдуже. Вас ніколи належно не цінували. Ніхто жодного разу не віддав вам належне. Ви переглядаєте усе своє минуле життя і з болем усвідомлюєте, що до вас іще з пелюшок ставилися несправедливо.

За ті півгодини, що ви віддавалися цим роздумам, ви так розпалюєте себе, що вже лютуєте в нестямі на всіх і вся, передусім на себе, і лише анатомічні особливості перешкоджають вам дати собі копняка. Нарешті настає час вклатися спати, що рятує вас від іще якихось необдуманих вчинків; і ви збігаєте сходами нагору, зриваєте з себе одяг, розкидаючи його по всій кімнаті, задуваєте свічу і застрибуєте в ліжку, так наче побилися об заклад на чималеньку суму, що зробите це якнайшвидше. У постелі ви крутитеся і кидаєтеся десь зо пару годин, для різноманітності час від часу зриваючи з себе піжаму, встаючи й натягаючи її знову. Урешті-решт ви поринаєте

у неспокійний, уривчастий сон, бачите жахіття, і наступного ранку прокидаєтеся пізно.

Принаймні це єдине, що застається робити нам, бідолашним парубкам, за таких обставин. Одружені чоловіки присікуються до своїх жінок, гримають за обідом і вимагають, щоби діти йшли спати. Усе це, викликаючи у домі чимале збурення, певно, приносить неабияке полегшення чоловікові не в гуморі; сварки — єдина розвага, до якої він виявляє інтерес.

Симптоми цієї недуги у кожному окремому випадку багато в чому схожі, проте називають її по-різному. Поет каже, що «його огортає смуток». Гаррі ж, намагаючись висловити хвилювання свого примхливого серця, звіряється Джиммі, що його «вкусив якийсь гедзь». Ваша сестра не знає, що з нею сьогодні ввечері коїться. Вона цілком розклеєна, та сподівається, що це небавом минеться. Пересічний молодик «страшенно радий бачити тебе, друже», адже йому «так неймовірно зле цього вечора». Щодо мене, то я зазвичай кажу, що «сьогодні ввечері відчуваю дивний неспокій» і «думаю вийти прогулятися».

До речі, такий настрої нападає на нас лише ввечері. За сонця, коли світ, сповнений життя, мчить уперед, ми не можемо залишатися на місці, зітхаючи й суплячись. Гул робочого дня заглушує тихенькі голосочки ельфів, що повсякчас наспівують свою «*Miserere*»¹ нам на вушко. Удень ми буваємо сердиті, розчаровані чи обурені, але ніколи не піддаємось поганому настрою чи меланхолії. Коли щось іде не так о десятій ранку, ми — чи радше ви — лаєтеся або трощите меблі; але якщо невдача спіткає нас о десятій вечора, ми читаємо поезію, або ж сидимо напотемки, думаючи про те, який облудний цей світ.

¹ «*Miserere*» (скор. від «*Miserere mei, Deus*» — «Помилуй мене, Господи») — п'ятдесятий псалом, покладений на музику італійським композитором Грегоріо Алегрі для використання у Сикстинській капелі під час Темної всеношної. — Тут і далі примітки перекладача.

Проте, зазвичай, не біда робить нас меланхолійними. Реальність — надто сувора для сентиментів.

Ми спиняємося, щоб поплакати перед картиною, але квапливо відводимо очі від природи. У справжньому нещасті немає пафосу; у справжньому горі немає насолюди. Ми не забавляємось із гострими мечами й не при-туляємо до грудей гострозубу лисицю з доброї волі. Коли людина любить плекати свою печаль і намагається зберегти її у своїй пам'яті, можете бути певні, що вона вже не відчуває болю. Хай там як страждала вона попервах, але відтоді спогад про це перетворився для неї на втіху. Багато милих літніх дам, які щодня дивляться на крихітні черевички, що лежать у пропахлих лавандою шухлядах, і плачуть, згадуючи малесенькі ніжки, які уже відбігали своє; чи миловидих юних леді, котрі кладуть щоночі під подушку кучерик, який колись прикрашав голову юнака, що її солоні морські хвилі зацілували до смерті, назвуть мене огидною цинічною тварюкою, і скажуть, що я верзу нісенітниці. Проте я все ж переконаний: якщо вони щиро запитають себе, чи неприємно їм поринати у свою печаль, їм доведеться відповісти собі «ні». Для деяких натур сльози — такі ж солодкі, як і сміх. Типовий англієць, як ми знаємо із давніх хронік Фруассара¹, приймає свої радощі зі смутком, тоді як англійська жінка заходить іще далі, й черпає свої радощі в самому смутку.

Я не насміхаюся. Я ні на мить не кпив би із будь-чого, що допомагає зберігати наші серця чулими у цьому зачерствілому світі. Досить того, що ми, чоловіки, холодні й розсудливі; ще бракувало, аби жінки були такі ж! Ні, ні, любі дами, будьте завжди сентиментальними й чуйними, якими ви є — будьте м'якеньким маслом для нашого сухого хліба грубого помолу. До того ж для жінок

---

¹ Жан Фруассар (фр. *Jean Froissart*, бл. 1337 — бл. 1405) — середньовічний французький письменник, поет та літописець, відомий насамперед своїми «Хроніками», в яких докладно описана історія Європи XIV століття.

сентиментальність — те ж саме, що для нас веселощі. Їм нема діла до нашого гумору, тож, звісно, було б несправедливо забороняти їм віддаватися їхньому горю. А хто наважиться сказати, що їхній спосіб втішатися — не такий же розумний, як наш? Чого ми маємо вважати роздутий живіт, перекривлене багряне обличчя і роззявлений рот, що видає пронизливі крики, виявом інтелігентнішого щастя, аніж замислене личко, яке спочиває на тендітній білій руці, і двійко ніжних, затуманених слізьми очей, що проводжають темною алеєю Часу даленіюче минуле?

Я радий, коли бачу, що із Жалем прогулюються, як із другом; радий, бо знаю, що гірка сіль уже вимилася зі сліз, і що прекрасне обличчя Печалі уже позбулося, певно, свого жала, якщо ми насмілюємося притискати її бліді уста до своїх. Коли ми можемо озирнутися на біль, від якого раніше мліли, і наші серця не сповнюються при цім гіркотою і відчаєм, то Час-цілитель уже приклав до рани свою руку. Тягар вже перестав бути важким, коли наші колишні турботи ми згадуємо з тією солодкою сумішшю втіхи й жалю, яку ми відчуваємо, коли старий шляхетний Полковник Ньюкам відповідає «*adsum*»¹ на великому переклику, або коли Том і Мергі Таллівери змикають руки крізь туман, що розділяє їх, і, обійнявшись, ідуть на дно повноводої ріки Флосс.

Кажучи про бідолашних Тома і Мергі Талліверів², я пригадав собі вислів Джордж Еліот, що стосується меланхолії. У якійсь творі вона говорить про «смуток

¹ «*Adsum*» — «присутній», відповідь латиною, яку зазвичай давали школярі при перекличці. Полковник Ньюкам, батько головного героя твору «Ньюками» В. Теккерея, промовляє це слово на смертному одрі, почувши останній удар дзвону при каплиці, і таким чином засвідчує, що уже стоїть перед Господом.

² Том і Мергі Таллівери — персонажі роману англійської письменниці Джордж Еліот «Млин на Флоссі» (англ. *The Mill on the Floss*).

літнього вечора». До чого ж правдиве — як і все, що вийшло з-під її пера — спостереження! Бо хто ж не відчував журливого зачарування цими довгими надвечір'ями? Світ належить Меланхолії, задумливій діві з глибокими очима, яка не любить яскравого денного світла. І лиш тоді, коли «день погас, і крук летить у повну гайвороння пущу»¹, вислизає вона зі свого лісового сховку. Її палац — у краю смеркання. Саме там вона нас зустрічає. Біля своїх темних воріт вона бере нас за руку й провадить своїм таємничим царством. Ми не бачимо її постаті, проте, здається, чуємо шурхіт її крил.

Навіть у змореному важкою, марудною працею місті її дух навідує нас. На кожній довгій, понурій вулиці відчувається її сумлива присутність. І темна ріка прослизає, наче привид, під чорні арки, немов ховаючи у своїх каламутних водах якусь таємницю.

А в тихій сільській місцині, де дерева і живоплоти тьмяніють й розпливаються супроти ночі, і кажанове крило черкає наше лице, й розкочується полями крик деркача, її чари іще глибше проникають у наші серця. У цей час ми наче стоїмо біля незримого смертного одра, і у рипінні в'язів учуваємо зітхання дня, що помирає.

Панує урочиста печаль. Довкола нас — величний спокій. Супроти нього наші денні турботи стають дрібними й незначними, а хліб і сир — ох, та навіть поцілунки — вже не здаються нам єдиним, за що варто боротися. Цих думок ми не можемо висловити, лише чуємо, як вони напливають на нас, й отак безмовно стоячи під темніючим куполом землі, відчуваємо, що ми більші за наші маленькі життя. Накритий цим непроглядним шатром світ — вже не просто закопчена майстерня, а величний храм, де людина може молитися, і в тьмі якого її простягнуті наосліп руки можуть торкнутися Господніх.

---

¹ Вільям Шекспір, «Макбет», дія III, сцена II, переклад Бориса Тена (за участю Віктора Гуменюка).